

PHÁP LUẬT QUỐC TẾ ĐIỀU CHỈNH HOẠT ĐỘNG CỦA CÔNG TY ĐA QUỐC GIA TRONG LĨNH VỰC ĐẦU TƯ

● LÊ ĐÌNH QUYẾT

TÓM TẮT:

Nỗ lực thiết lập chuẩn mực ứng xử của các công ty đa quốc gia (MNC) đã dẫn đến các cuộc đàm phán để thông qua “bộ luật quốc tế về ứng xử” cho hoạt động của MNC. Tuy nhiên, quy định pháp luật quốc tế dường như mới dừng ở mức độ khuyến nghị, chưa mang tính bắt buộc. Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD) và Liên Hợp quốc (UN) là hai tổ chức tiêu biểu trong nỗ lực xây dựng hệ thống pháp lý quốc tế về MNC. Việc nghiên cứu, làm rõ các quy định pháp luật quốc tế điều chỉnh hoạt động của MNC sẽ cho cách nhìn tổng thể nhất của chủ thể này trong hoạt động đầu tư quốc tế. Từ đó, đánh giá được vai trò, cũng như cách ứng xử chuẩn mực của các MNC khi tiến hành các hoạt động đầu tư trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: công ty đa quốc gia (MNC), đầu tư quốc tế, đầu tư trực tiếp, OECD, liên hợp quốc.

1. Đặt vấn đề

Nếu FDI là một trong những động lực quan trọng nhất tạo nên và thúc đẩy quá trình toàn cầu hóa trong những thập niên vừa qua, thì đến hiện nay, chính các MNC là nguồn nuôi dưỡng và thúc đẩy của FDI. Các MNC hiện chỉ phối trên 90% tổng FDI trên toàn thế giới. Chỉ tính riêng MNC của tam giác kinh tế (Hoa Kỳ, Nhật Bản, Tây Âu) đã chiếm 1/3 lượng FDI toàn cầu [1].

Sự hình thành, tồn tại và phát triển của các MNC là cơ sở thực tiễn cho việc xây dựng pháp luật về MNC. Các MNC được xem là một chủ thể trong quan hệ quốc tế, vì vậy cần thiết phải có hệ thống pháp luật quốc tế điều chỉnh hoạt động của các chủ thể này. Tuy nhiên, các văn bản quốc tế hiện nay điều chỉnh hoạt động của các MNC trong đầu tư mới dừng lại ở mức độ khuyến nghị. Trong quá trình nghiên cứu, tác giả nhận thấy OECD và Liên hợp quốc là 2 tổ chức quốc tế đã rất nỗ lực để đưa ra những chuẩn

mực ứng xử cho các MNC. Do đó, trong nội dung bài viết, tác giả sẽ tập trung phân tích và bình luận về quy định của 2 tổ chức này đối với MNC trong hoạt động đầu tư quốc tế.

2. Quy định của OECD

OECD đã đi đầu trong việc thiết lập các chuẩn mực ứng xử cho các MNC. Năm 1976, Hội đồng của tổ chức này đã thông qua một Tuyên bố về đầu tư quốc tế và các công ty đa quốc gia. Theo đó, OECD đã đưa ra những quy định mang tính chất khuyến nghị cụ thể đối với các MNC:

Thứ nhất, những quy định về chính sách chung với các MNC: các MNC cần cân nhắc đầy đủ những chính sách được đưa ra tại các nước tiếp nhận đầu tư, tập trung vào một số vấn đề như: phát triển kinh tế, xã hội và môi trường với mục tiêu đạt được sự phát triển bền vững; tôn trọng nhân quyền; khuyến khích tăng cường năng lực địa phương; phát triển nguồn nhân lực...

Thứ hai, những quy định về thuế quan. Các hướng dẫn về thuế, được quy định trong phụ lục 1 của Tuyên bố của OECD năm 1976 về đầu tư quốc tế và các công ty đa quốc gia, các MNC có nghĩa vụ nộp thuế tại nước tiếp nhận đầu tư nơi các MNC này hoạt động [2]. Theo yêu cầu của cơ quan thuế nước tiếp nhận đầu tư, các MNC cần phải cung cấp thông tin đầy đủ, chính xác về thuế, không được thực hiện hành vi chuyển giá, trốn thuế [2, tr190].

Thứ ba, quy tắc quản lý công ty. “Các nguyên tắc quản lý doanh nghiệp” được OECD thông qua tháng 5/1999. Những nguyên tắc này nhằm mục đích hướng dẫn cho chính phủ, các cơ quan công quyền, và các công ty trong nỗ lực đánh giá và cải thiện luật pháp, thể chế và khung pháp lý về quản lý các MNC. Nguyên tắc OECD tập trung vào: “Các vấn đề quản lý công ty phát sinh từ sự tách biệt về quyền sở hữu và kiểm soát. Một số vấn đề khác liên quan đến quá trình ban hành quyết định của công ty, ví dụ như những quan tâm về vấn đề môi trường hoặc đạo đức, cũng được xem xét nhưng sẽ được xử lý chi tiết trong các tài liệu khác của và các văn bản của các tổ chức quốc tế khác” (Lời nói đầu).

Thứ tư, vấn đề bảo vệ người tiêu dùng. Trong Bản tuyên bố năm 1976, khi quan hệ với người tiêu dùng, các MNC cần có hoạt động kinh doanh, tiếp thị và quảng cáo bình đẳng và cần thực hiện các biện pháp cần thiết để đảm bảo an toàn và chất lượng hàng hóa hoặc các dịch vụ do doanh nghiệp cung cấp. Cụ thể là doanh nghiệp cần:

- Đảm bảo hàng hóa và dịch vụ do doanh nghiệp cung cấp đáp ứng được toàn bộ các tiêu chuẩn theo thỏa thuận hoặc do pháp luật quy định đối với sức khỏe và an toàn của người tiêu dùng, kể cả các khuyến cáo về y tế, an toàn sản phẩm và thông tin trên nhãn hàng hóa.

- Cung cấp thông tin chính xác và rõ ràng liên quan đến nội dung, yêu cầu sử dụng an toàn, bảo trì, lưu kho, và xử lý một cách đầy đủ về hàng hóa và dịch vụ để đảm bảo cho người tiêu dùng có các quyết định dựa trên những thông tin được cung cấp.

- Ban hành các thủ tục cung cấp minh bạch và hiệu quả để giải quyết khiếu nại của người tiêu dùng và đóng góp vào các giải quyết tranh chấp một cách công bằng và kịp thời và không làm phát sinh các chi phí bất hợp lý hoặc khó khăn.

- Không đưa ra các cam kết hoặc không được sơ suất, không tham gia vào bất kỳ hoạt động nào khác nhằm lừa dối, gây nhầm lẫn, trộm cắp hoặc không công bằng.

- Tôn trọng bí mật riêng tư của người tiêu dùng và bảo vệ thông tin cá nhân.

- Hợp tác toàn diện và theo cách thức minh bạch với cơ quan công quyền trong việc ngăn chặn hoặc loại bỏ các nguy cơ nghiêm trọng đối với sức khỏe và an toàn phát sinh từ việc sử dụng hoặc tiêu dùng sản phẩm của các doanh nghiệp [2, tr 7].

Thứ năm, các tiêu chuẩn xã hội đối với doanh nghiệp Trách nhiệm xã hội có thể có những khía cạnh kinh tế, xã hội, chính trị và đạo đức, thể hiện ở chỗ các MNC cần tiến hành hoạt động kinh doanh trên cơ sở thiện chí và phù hợp với những tiêu chuẩn thích hợp về hoạt động kinh tế, đồng thời phải tôn trọng các nguyên tắc cơ bản các hành vi chính trị xã hội và đạo đức. Quan điểm này được đề cập đến trong mục Chính sách chung của Bản Hướng dẫn của OECD.

3. Quy định của Liên hợp quốc

Văn bản tổng thể nhất của trong Liên hợp quốc điều chỉnh Hoạt động đầu tư đối với các MNC là dự thảo Bộ luật của Liên hợp quốc về ứng xử của các MNC năm 1983 (“Bộ luật 1983”). Tuy nhiên, Bộ luật này trên thực tế chưa được thông qua, thậm chí dưới hình thức không ràng buộc. Mặc dù dự thảo Bộ luật 1983 và các Hướng dẫn của OECD giống nhau về những điểm lớn, nhưng phạm vi dự thảo Bộ luật 1983 là rộng hơn một cách đáng kể. Cụ thể, trong dự thảo Bộ luật 1983, bên cạnh việc đưa ra các định nghĩa và phạm vi áp dụng, dự thảo Bộ luật còn đưa ra các quy định chung về chính trị, kinh tế, tài chính và xã hội đối với các hoạt động của MNC [3, tr1961-1980]

Bên cạnh nội dung được đề cập đến trong dự thảo Bộ luật 1983, các bộ luật ứng xử khác về các vấn đề cụ thể của MNC cũng được đàm phán, với các kết quả khác nhau: năm 1977, cơ quan lãnh đạo của Tổ chức lao động quốc tế (ILO) đã thông qua bản Tuyên bố 3 bên về các nguyên tắc liên quan đến các công ty đa quốc gia và chính sách xã hội. Năm 1980, Đại hội đồng Liên hợp quốc đã thông qua một số các quy tắc và nguyên tắc nhất trí đa phương về kiểm soát và thực tiễn kinh doanh bị hạn chế, được đàm phán dưới sự bảo trợ của UNCTAD. Mặt khác, các cuộc đàm phán kéo dài về một Bộ luật quốc tế về chuyển giao công nghệ trong khuôn khổ UNCTAD đã không đưa đến việc thông qua một văn bản cuối cùng. Tuy nhiên, một số các văn bản tương tự về một số khía cạnh hoạt động của MNC trong đầu tư đã được thông qua. Ví dụ, Bộ luật quốc tế về tiếp thị các sản phẩm thay thế sữa mẹ của Tổ chức y tế thế giới (WHO); các Hướng dẫn của Liên hợp quốc về

bảo vệ người tiêu dùng và Hiệp ước toàn cầu (Global Compact) được ban hành năm 2000.

Các cuộc đàm phán về các bộ luật quốc tế về cách ứng xử, dù cuối cùng có thành công hay không, vẫn là các công cụ trong việc xác định các lĩnh vực được nhất trí chung về cách ứng xử đúng đắn của các MNC và trong việc làm rõ chuẩn mực ứng xử. Trong khi các văn bản đề nghị được thông qua phần lớn liên quan đến việc khẳng định lại thẩm quyền của các nước tiếp nhận đầu tư trong việc quyết định và thúc đẩy các chính sách quốc gia, các văn bản này cũng cố gắng hình thành các quy tắc quốc tế vượt ra ngoài việc chỉ yêu cầu tuân thủ các luật pháp và chính sách trong nước và bản thân các văn bản này cũng chỉ ra cách ứng xử thích hợp của các MNC.

Về cơ bản, trong nội dung các quy định của Liên hợp quốc cũng đề cập đến những quy định rất cụ thể đối với các MNC.

Thứ nhất, các nghĩa vụ cơ bản về MNC. Trong dự thảo Bộ luật 1983 đã liệt kê chi tiết nghĩa vụ của các MNC dưới đầu đề chung “Hoạt động của các MNC”.

Liên quan đến nghĩa vụ chung và nghĩa vụ chính trị, MNC cần tuân thủ các nội dung như: tôn trọng chủ quyền quốc gia và luật pháp, quy định, thực tiễn hành chính quốc gia; tôn trọng nhân quyền và các quyền tự do cơ bản; không can thiệp vào công việc chính trị nội bộ; không can thiệp vào các quan hệ liên chính phủ; không tham gia hoạt động tham nhũng...

Nghĩa vụ trong “Kinh tế, tài chính và xã hội” quy định với các MNC bao gồm: tôn trọng chính sách cán cân thanh toán và chính sách giao dịch tài chính của những quốc gia; không thực hiện hoạt động chuyển giá; tránh các hoạt động và tổ chức doanh nghiệp nhằm mục đích làm thay đổi cơ sở tính thuế của doanh nghiệp trái với luật pháp và quy định của nước tiếp nhận đầu tư; tôn trọng những nguyên tắc liên quan đến các hoạt động hạn chế kinh doanh và cạnh tranh được quy định tại Quy tắc và nguyên tắc đa phương kiểm soát hoạt động kinh doanh bị hạn chế được Đại hội đồng thông qua; đóng góp vào việc tăng cường năng lực công nghệ của các quốc gia đang phát triển; tôn trọng luật và các quy định bảo vệ người tiêu dùng; thực hiện các biện pháp bảo vệ môi trường.

Thứ hai, những quy định về thuế quan. Dự thảo Bộ luật 1983, khoản 34, quy định: “Các MNC phải tuân thủ và không được làm trái với các luật, quy định của các nước tiếp nhận đầu tư, không được sử dụng cấu trúc công ty và các phương thức hoạt động của mình để thực hiện hành vi chuyển giá trong nội

bộ công ty” [4]. Đối với việc thanh toán đầy đủ các khoản thuế, các điều khoản minh họa được quy định trong Quyết định 24 của Ủy ban Hiệp định Cartagena (Nhóm Andean, 1970) [3], Điều 9 và Điều 10, quy định các tài sản phát sinh do phá sản được coi là thu nhập về vốn và chỉ được chuyển ra nước ngoài sau khi đã thanh toán đầy đủ các loại thuế. Tương tự, bất kỳ khoản nào mà nhà đầu tư nước ngoài thu được do bán các cổ phần, lãi từ hoạt động kinh doanh sẽ chỉ được chuyển ra nước ngoài sau khi đã thanh toán đầy đủ các loại thuế.

Thứ ba, vấn đề trách nhiệm xã hội của MNC. Trong tập tài liệu của UNCTAD về đầu tư quốc tế đã đề cập đến vấn đề này và đưa ra những giải thích và khuyến nghị theo đó các MNC không được thực hiện hành vi chuyển giá, chú trọng việc chuyển giao công nghệ (đặc biệt tại các nước đang phát triển); Tôn trọng và bảo vệ quyền con người...

Thứ tư, Liên hợp quốc đưa ra một tập hợp các nguyên tắc cốt lõi trong các lĩnh vực nhân quyền, tiêu chuẩn lao động, môi trường và chống tham nhũng [5], các MNC khi tiến hành đầu tư cần phải tuân thủ các nguyên tắc cốt lõi, cụ thể:

- Cam kết minh bạch trong kinh doanh, cung cấp thông tin về tài chính và hoạt động kinh doanh cho cổ đông và công chúng.
- Cam kết không có hành vi hối lộ, tham nhũng.
- Tuân thủ luật pháp quốc tế và trong nước.
- Xây dựng và thực hiện các quy chuẩn đạo đức kinh doanh.
- Không có lao động trẻ em.
- Không có lao động cưỡng bức và lao động bắt buộc.
- Không phân biệt đối xử trong tuyển dụng và áp dụng các hình thức kỷ luật.
- Tự do hiệp hội, thương lượng tập thể.
- Đảm bảo môi trường làm việc an toàn: An toàn sức khỏe nghề nghiệp.
- Đảm bảo các chế độ đãi ngộ: nhà ăn, nước uống, nhà vệ sinh, nhà ở, phương tiện đi lại.
- Bảo vệ môi trường và quyền được sống trong môi trường trong sạch.
- Sử dụng nguồn tài nguyên bền vững.
- Áp dụng các công nghệ và biện pháp xử lý chất thải không gây nguy hại tới môi trường và biến đổi khí hậu.

4. Kết luận

Các MNC là một tập hợp liên kết giữa các pháp nhân thương mại độc lập, là một chủ thể trong quan hệ quốc tế. Hiện nay, chưa có một hệ thống pháp

luật thống nhất ở tầm quốc tế mang tính bắt buộc điều chỉnh trực tiếp các hoạt động của các MNC. Đồng thời, quy định của hệ thống pháp luật quốc tế điều chỉnh về hoạt động của MNC hiện nay là không

nhiều. Tuy nhiên, các tiêu chuẩn về ứng xử của MNC trong hoạt động đầu tư được quy định trong OECD và Liên hợp quốc vẫn mang giá trị tham khảo thiết thực đối với các quốc gia■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. UNCTAD, World Investment Report 2023.
2. OECD Guidelines for Multinational Enterprises, Edition 2011.
3. Alvin Toffler, 2002, Đợt sóng thứ ba, Nxb. Khoa học xã hội.
4. UNCTAD, ICC, Rules for Multimodal Transport Documents.
5. Hiệp ước toàn cầu (Global Compact), 2000.

Ngày nhận bài: 2/5/2024

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 18/5/2024

Ngày chấp nhận đăng bài: 2/6/2024

Thông tin tác giả:

LÊ ĐÌNH QUYẾT

Khoa Pháp luật Thương mại quốc tế, Đại học Luật Hà Nội

INTERNATIONAL LAW REGULATING THE ACTIVITIES OF MULTINATIONAL CORPORATIONS IN THE FIELD OF INVESTMENT

● LL.M. **LE DINH QUYET**

Faculty of International Trade Law, Hanoi Law University

ABSTRACT

Efforts to establish codes of conduct for multinational corporations (MNCs) have led to negotiations for the adoption of an "international code of conduct" for MNC activities. However, international legal regulations seem to remain at the recommendation level, lacking binding force. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and the United Nations (UN) are two prominent organizations in the effort to build an international legal framework for MNCs. Studying and clarifying international legal regulations governing the activities of MNCs will provide the most comprehensive view of this subject in international investment activities. This will help evaluate the role and the standard conduct of MNCs when engaging in investment activities in the current period.

Keywords: multinational corporations (MNCs), international investment, direct investment, OECD, United Nations.